Økt bokonsentrasjon blant innvandrere i Oslo

Bokonsentrasjonen blant innvandrere i Oslo økte i perioden 1988-1993, men det er også tegn som tyder på at innvandrere med tiden tilpasser seg nordmenns bosettingsmønster.

Svein Blom[1] og Kirsti Huserbråten

"Ghetto" eller bokonsentrasjon?

Betegnelsen "ghetto" ble brukt om kvarterer i europeiske byer i middelalderen hvor folk av jødisk religion ved lov var henvist å bo. Ifølge Dictionary of human geography (Johnston 1994) betyr ordet i dag et avgrenset geografisk område hvor én folkegruppe (minoritetsgruppe) dominerer. "Ghetto" brukes da også som betegnelse på områder i amerikanske storbyer hvor negerbefolkningen utgjør nesten 90 prosent av befolkningen. Ut fra slike kriterier er det ingen områder i Oslo, den kommune i landet som har flest innvandrere, som kan betegnes som "ghettoer". Noen forskere tilføyer at det også må være et klart tvangsmessig aspekt ved bosettingen i det bestemte området, for at betegnelsen "ghetto" skal kunne forsvares. Mangler dette, er det riktigere å tale om "enklaver" (Boal 1976).

Like fullt møter en ofte i media og på folkemunne ordet "ghetto" som betegnelse på bestemte boområder i hovedstaden. Ifølge den danske kultursosiologen Leif Thomsen (1994) gir ordet assosiasjoner til utdefinering, isolasjon og inngjerding av sosialt belastede mennesker. Bruken av begrepet skaper etter hans mening en slags panikkstemning som avleder oppmerksomheten fra andre viktige problemstillinger ved innvandrernes situasjon. Selv om noen forfattere framholder at "ghetto" også kan assosieres med positive fenomen som tilhørighet, samhold og identitet (Christie 1989), vil begrepet for det store flertall trolig alltid ha en utvetydig negativ klang.

Både av den grunn og fordi de mest toneangivende faglige autoritetene definerer begrepet på en slik måte at ingen områder i Norge faller innenfor, benytter vi her det mer nøytrale begrepet bokonsentrasjon.

Vi skal presentere foreløpige resultater fra et forskningsarbeid som viser graden og utviklingen av bokonsentrasjoner blant innvandrere i Oslo. Først gis en enkel oversikt over innvandrerandelene i de ulike bydelene. Deretter ser vi om det er noen tendens til at nordmenn flytter ut når

innvandrere flytter inn i bestemte boområder, foruten at vi beskriver flyttebevegelser mellom bydelene. Til slutt berøres årsakene til etniske bokonsentrasjoner: Er det behovet for sosialt nettverk (kulturelle faktorer) eller mangelen på økonomiske ressurser som fører innvandrerne sammen i de samme områdene?

Det er viktig å merke seg at konklusjonene som trekkes baserer seg på observasjoner i 1988 og 1993. Etter den tid har det skjedd en omlegging av kommunens politikk når det gjelder førstegangsbosetting av flyktninger i bydelene (styrt bosetting). Eventuelle virkninger av denne politikken må analyseres på et senere tidspunkt.

Flest innvandrere til bydeler med høyest innvandrerandel fra før

I 1988 var nesten hver niende Oslo-innbygger innvandrer, mot hver sjuende fem år senere (hhv. 10,8 og 14,2 prosent). Økningen i innvandrerandelen gjelder alle bydeler unntatt Nordstrand og Vindern. Med innvandrer menes her person med to utenlandsfødte foreldre (dvs. første- og andregenerasjonsinnvandrere).

Bydelen med størst bokonsentrasjon av innvandrere er Gamle Oslo med beliggenhet i indre øst. Her var nesten hver tredje innbygger innvandrer (30,4 prosent) i 1993. I perioden 1988 til 1993 økte innvandrerandelen med 9,9 prosentpoeng i denne bydelen - ingen andre bydeler hadde like stor økning.

Etter Gamle Oslo fulgte Romsås med en økning på 8,0 prosentpoeng. På de neste plassene kom - i synkende rekkefølge - Stovner, Søndre Nordstrand, Grünerløkka/Sofienberg og Furuset med en økning i andelen innvandrere på mellom 7 og 5,5 prosentpoeng. Dette er, med ett unntak, de samme bydelene som hadde den høyeste innvandrerandelen i 1988 (se figur 1). Det ene unntaket er Furuset som hadde en ubetydelig lavere innvandrerandel enn Bygdøy/Frogner i 1988 (0,1 prosentpoeng). To tredeler av Bygdøy/Frogners innvandrere er fra vestlige land.

Det var altså bydelene med høyest innvandrertetthet i 1988 som opplev-

Figur 1: **Andel innvandrere av befolkningen i Oslo pr. 1.1.1988 og 1.1.1993, etter bydel. Prosent**

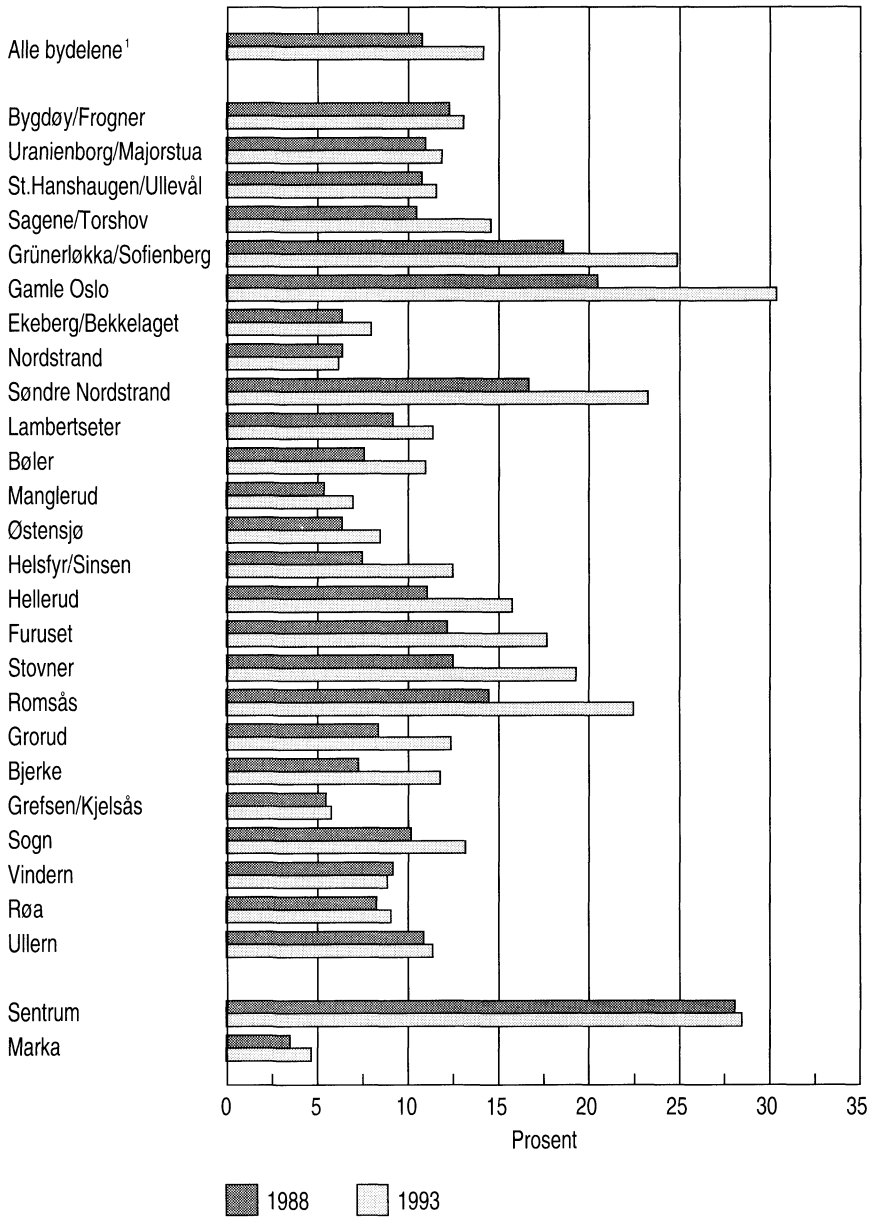

[1] Inkludert bosatte i ukjent bydel

Kilde: Befolkningsstatistikk

Datagrunnlaget
Til grunn for artikkelen ligger registerdata for alle bosatte i Oslo kommune pr. 1.1.1988 og 1.1.1993. Dataene for 1988 stammer fra en *folkeregisterfil* fra Oslo kommune. Til denne filen er det koplet informasjon om landbakgrunn og innvandringskategori fra *fødelandsfilen* i Statistisk sentralbyrå. Dataene fra 1993 er hentet fra *fødelandssituasjonsfilen pr. 1.1.1993*. Dataene fra 1988 og 1993 er videre tilkoplet oppgaver over formue og inntekt fra *skattestatistikken.*

de det største tilsiget av innvandrere de fem neste år. Målt på denne måten, ble altså skjevfordelingen av innvandrere mellom bydelene i Oslo større.

Bokonsentrasjonen tydeligst for ikke-vestlige innvandrere

Det kan være hensiktsmessig å dele innvandrergruppen i personer fra ikke-vestlige og vestlige land. Ikke-vestlige innvandrere er personer fra Øst-Europa, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika, mens vestlige innvandrere er fra Norden, Sør- og Vest-Europa, Nord-Amerika og Oseania. 29 prosent av innvandrerne bosatt i Oslo i 1993 var fra vestlige land.

Bosettingsmønsteret for ikke-vestlige innvandrere er i hovedtrekk som for alle innvandrerne - bortsett fra at bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka/Sofienberg, Søndre Nordstrand, Romsås, Stovner og Furuset framstår som bydelene med de høyeste innvandrerandelene på en enda klarere måte.

I samtlige bydeler var det økning i andelen ikke-vestlige innvandrere fra 1988 til 1993. De samme seks bydelene som hadde den høyeste andelen ikke-vestlige innvandrere i 1988, hadde også uten unntak den høyeste økningen fra 1988 til 1993. Denne sammenhengen er enda tydeligere for ikke-vestlige innvandrere enn for alle innvandrere under ett.

Flest vestlige innvandrere på vestkanten

Konsentrasjonen av vestlige innvandrere er størst i indre og ytre vest. Mellom 5 og 8 prosent av innbyggerne i disse bydelene er fra vestlige land. Bygdøy/Frogner har den høyeste andelen, deretter Uranienborg/Majorstua (1.1.1993). De fleste andre bydelene har en andel vestlige innvandrere på 2-3 prosent. I løpet av femårsperioden 1988-1993 har andelen gått svakt tilbake.

Et annet mål på bokonsentrasjon

En annen måte å undersøke om det har funnet sted en spredning eller konsentrasjon av bestemte folkegrupper, er å beregne såkalte dissimilaritetsindekser mellom gruppene (se ramme). Beregningene bekrefter at bokonsentrasjonen har blitt større for de fleste innvandrergrupper sammenlignet med nordmenn i femårsperioden 1988-1993. For ikke-vestlige innvandrere under ett har graden av ulikhet i bosettingen i forhold til nordmenn økt med 3 prosentpoeng (tabell 1). Høyest har økningen vært for tyrkere med 7 prosentpoeng. For østeuropeiske og marokkanske innvandrere har det ikke skjedd noen endring, mens innvandrere fra Vietnam og Iran representerer et unntak ved å være bosatt mer som nordmenn i 1993 enn i 1988. Det er fordi de ikke lenger er fullt så ensidig konsentrert i Søndre Nordstrand og Furuset. Selv når vi begrenser beregningen bare til personer som var bosatt i byen på begge tidspunkter (ikke vist), er innvandrerne gjennomgående noe sterkere bostedsmessig atskilt fra nordmenn i 1993 enn i 1988.

Tabell 1: **Dissimilaritetsindeks[1] mellom nordmenn[2] og innvandrere bosatt i Oslo henholdsvis pr. 1.1.1988 og 1.1.1993, etter landbakgrunn og år**

Landbakgrunn	År A. 1988	År B. 1993	B - A
Vesten	19	18	-1
Land utenom Vesten	27	30	3
Øst-Europa	14	14	0
Tidl. Jugoslavia	25	28	3
Tyrkia	29	36	7
Marokko	35	35	0
Pakistan	38	41	3
Sri Lanka	40	43	3
Vietnam	53	50	-3
Iran	39	35	-4
Chile	28	31	3
Øvrige land	20	25	5
Alle innvandrere	15	20	5

[1] Dissimilaritetsindeks: Se tekstramme
[2] For kolonne A er sammenligningsgrunnlaget nordmenns fordeling på bydelene pr. 1.1.1988. For kolonne B er sammenligningsgrunnlaget nordmenns fordeling på bydelene pr. 1.1.1993. Bosatte på ukjent bydel er ekskludert

Dissimilaritetsindeks
Dissimilaritetsindeks brukes for å angi i hvilken grad to folkegrupper - her nordmenn og innvandrere av forskjellig nasjonalitet - er ulikt romlig fordelt i forhold til hverandre innen et avgrenset område (Duncan and Duncan 1995). Indeksen varierer mellom 0 og 100 og uttrykker hvor stor prosentandel av en folkegruppe som må flytte dersom gruppene skal være likt romlig fordelt over et antall underområder - her bydeler.

Innvandrerkonsentrasjoner på kretsnivå

Jo lenger ned vi går i oppdeling av byen, jo lettere er det å finne lokalt avgrensede områder med høye innvandrerkonsentrasjoner. En innvandrerandel på 30 prosent (eller høyere) forekommer f.eks. i 14 av de 32 kretsene (rodene) i Gamle Oslo. Deretter følger Grünerløkka/Sofienberg (9 kretser med minst 30 prosent innvandrere), Søndre Nordstrand (5 kretser), Stovner (2 kretser) og Furuset (1 krets).

Tilfellet Gamle Oslo

La oss se på den bydelen som har den største innvandrertettheten i hovedstaden: Gamle Oslo. Her kan man lokalisere et nesten sammenhengende område med en innvandrerandel på over 40 prosent i sju av de 14 innvandrertette kretsene, herunder to kretser med over 50 prosent innvandrere. Pakistanere utgjør den mest tallrike enkeltgruppen i disse 14 kretsene (1 600 personer). Deretter følger marokkanere (400 personer). Fra 1988 til 1993 ble antallet pakistanere neste fordoblet. Likevel utgjør de ikke mer enn 15 prosent av de 11 400 innbyggerne i de 14 kretsene.

Av alle barn mellom 7 og 15 år i det innvandrertette området i Gamle Oslo var nesten fire av fem innvandrere i 1993. Den høye innvandrerandelen ved Tøyen barneskole (94 prosent i skoleåret 1993/94) må ses i lys av dette.

Innvandrere inn og nordmenn ut?

Er det slik at nordmenn flytter ut og innvandrere flytter inn i dette området - slik mange hevder? Betraktes alle aldersgruppene under ett, finner vi ikke et slikt mønster i perioden 1988-1993. Tvert om er det nettoinnflytting til de 14 innvandrertette kretsene i Gamle Oslo (og til bydelen som helhet) av både nordmenn og innvandrere (vestlige og ikke-vestlige).

Begrenser vi oss imidlertid til bestemte aldersgrupper, kommer et annet mønster til syne: Andelen barn i førskolealder av norsk opprinnelse er høyere i utflyttestrømmen enn i innflyttestrømmen, mens andelen førskolebarn av ikke-vestlig opprinnelse er størst i innflyttestrømmen. Påstanden om at norske foreldre flytter ut fra de innvandrertette områdene i Gamle Oslo før barna begynner på skolen, kan derfor synes å være korrekt. Et motiv kan være å forebygge at barnet begynner i klasser med en høy andel fremmedspråklige barn.

Nettoflytting fra indre øst

Ser vi ellers på flyttebevegelser mellom bydelene, finner vi at det er flere ikke-vestlige innvandrere som flytter fra indre øst til nye drabantbyer enn som flytter den motsatte veien (tabell 2). 12 prosent (811 personer) av de ikke-vestlige innvandrerne som flyttet mellom bydelsgruppene fra 1988 til 1993, flyttet fra indre øst til nye drabantbyer, mens 8 prosent (549 personer) flyttet motsatt vei.

Dette er et annet resultat enn hva tidligere flytteanalyser har vist (Hagen mfl. 1994, Oslo kommune 1994). Forskjellen er trolig at disse beregningene er gjort med en annen innvandrerdefinisjon (statsborgerskap) enn vår. Nærmere undersøkelser viser nemlig at innvandrere som blir norske statsborgere, er mer tilbøyelige til å være bosatt i drabantbyer som Søndre Nordstrand, Stovner og Furuset enn i indre øst. Dette tyder på at Andersson-Brolin (1984) har rett i sin påstand om at innvandrere som integreres i vertslandets kultur, etter hvert vil bosette seg på en måte som i større grad minner om majoritetsbefolkningens. Studier har vist at indre øst har de desidert største levekårsproblemene i Oslo (Barstad 1995). Flytting herfra vil derfor trolig gi innvandrere en levekårsgevinst og muliggjøre en nærmere tilknytning til storsamfunnet.

Tabell 2: **Bosted på bydelsgruppe i 1988 og 1993. Overgangsmatrise for ikke-vestlige innvandrere som bodde på ulike bydelsgrupper[1] i Oslo pr. 1.1.1988 og 1.1.1993 (N=6774). Prosent**

Bydelsgruppe i 1988	Bydelsgruppe i 1993							
	Indre vest	Indre øst	Eldre drabant-byer	Ytre vest	Ytre nord	Nye drabant-byer	Sentrum/ Marka/ ukjent	Alle
Indre vest	.	6,0	2,5	1,4	1,4	4,3	0,1	15,8
Indre øst	2,4	.	7,2	1,7	3,7	12,0	0,3	27,2
Eldre drabantbyer	1,0	4,2	.	0,9	1,0	6,3	0,2	13,5
Ytre vest	0,9	2,4	1,5	.	0,5	3,0	0,0	8,3
Ytre nord	0,8	2,2	2,1	0,7	.	2,9	0,1	8,8
Nye drabantbyer	1,9	8,1	5,4	1,7	2,3	.	0,1	19,5
Sentrum/ Marka/ukjent	0,5	3,2	0,9	0,9	0,4	1,0	.	6,8
Alle	7,5	26,2	19,5	7,3	9,2	29,6	0,8	100,0

[1] Indre vest = Bygdøy/Frogner, Uranienborg/Majorstua, St. Hanshaugen/Ullevål
Indre øst = Sagene/Torshov, Grünerløkka/Sofienberg, Gamle Oslo
Eldre drabantbyer = Lambertseter, Bøler, Manglerud, Østensjø, Helsfyr/Sinsen, Hellerud
Ytre vest = Ekeberg/Bekkelaget, Nordstrand, Vindern, Røa, Ullern
Ytre nord = Bjerke, Grefsen/Kjelsås, Sogn
Nye drabantbyer = Søndre Nordstrand, Furuset, Stovner, Romsås, Grorud

Årsaker til bokonsentrasjon - økonomi eller kultur?

To vanlige oppfatninger om hvorfor innvandrere har en tendens til å bosette seg i bestemte områder, er at de liker å bo i nærheten av likesinnede (kulturell forklaring) eller at de gjør det fordi de ikke har råd til annet (økonomisk forklaring). I en analyse av effekten av forskjellige bakgrunnsfaktorer på sannsynligheten for å bo i bestemte områder av byen (logistisk regresjon), har vi undersøkt den relative betydningen av økonomi og kultur.

Analysen viser at økonomisk evne utgjør en viktig forklaringsfaktor for hvorfor mange innvandrere samles i indre øst og enkelte av de nye drabantbyene. Innvandrere har gjennomgående mindre økonomiske ressurser enn nordmenn, og dette styrer dem mot bestemte bydeler (se også Kirkebergs artikkel). Både inntekt og formue har betydning, formue mest.

Like fullt gjenstår en betydelig "restfaktor" som har med innvandrernes spesielle status som innvandrere å gjøre og som er uavhengig av økonomi. Dette kan dreie seg om så ulike forhold som innvandrernes egne preferanser for å bo i nærheten av slekt og venner, tilbudet på kulturelle, religiøse og kommersielle tjenester for innvandrere, i hvilken grad innvandrere prioriterer boligkonsum i forhold til andre utgifter, selektiv tilgang til informasjon om boligtilbud gjennom eget sosialt nettverk og diskriminering på boligmarkedet.

Denne faktoren, som vi her forenklet har kalt en "kulturell faktor", har en sterk selvstendig effekt på valget av bosted. Effekten synker når den økonomiske faktoren trekkes inn, men den blir langt fra borte.

I det store og hele framstår faktorene økonomi og kultur som noenlunde jevnbyrdige, men det innbyrdes styrkeforholdet dem imellom varierer med "tid og sted". Når det gjelder bosetting i bestemte bydeler, har den økonomiske faktoren i flere høve forrang. Sjansen for å være bosatt i Gamle Oslo i 1993 er f.eks. nesten sju ganger høyere for Oslo-innbyggere som tilhører laveste inntektskvartil og har null i formue enn for innbyggere i høyeste inntektskvartil og med minst kr 130 000 i formue.[2] Effekten av at innvandrere og nordmenn har forskjellig inntekt, er her eliminert.

Forlater vi bydelsnivået og undersøker sannsynligheten for å være bosatt i de spesielt innvandrertette kretsene *innenfor bydelene,* går betydningen av den kulturelle faktoren uten unntak opp. Dette øker, etter vår oppfatning, sannsynligheten for at de som bor her, kan ha spesielle preferanser for å gjøre det, men det utelukker ikke at også andre ikke-økonomiske faktorer kan ha lagt ekstra "føringer" på valget av disse bostedene.

1. Artikkelen bygger på en foreløpig rapport av Svein Blom med tittelen *Innvandrere og bokonsentrasjon i Oslo* (april 1995), skrevet på oppdrag av Kommunal- og arbeidsdepartementet.

2. Laveste/høyeste kvartil: De 25 prosent av enhetene som faller nederst/øverst i en rangert fordeling.

Litteratur

Andersson-Brolin, Lillemor (1984): *Etnisk Bostadssegregation*. Byggforskningsrådet, Stockholm.

Barstad, Anders (1995): Levekår i by og land, *Samfunnsspeilet* nr. 1/1995.

Boal, F. W. (1976): Ethnic Residential Segreagation. I D.T. Herbert and R.J. Johnston (eds.): *Social Aeras in Cities*, volume 1: *Spatial Processes and Form*. John Wiley & Sons, London, pp. 41-79.

Christie, Nils (1989): *Bortenfor anstalt og ensomhet*. Om landsbyer for usedvanlige mennesker. Universitetsforlaget, Oslo.

Duncan, Otis Dudley and Beverly Duncan (1955): A Methodological Analysis of Segregation Indexes. *American Sociological Review*, vol. 20, pp. 210-217.

Hagen, Kåre, Anne Britt Djuve og Pernille Vogt (1994): *Oslo - den delte byen?* FAFO-rapport 161. Forskningsstiftelsen FAFO, Oslo.

Johnston, R. J. (ed.) (1994): *The dictionary of human geography*. Basil Blackwell, Oxford.

Oslo kommune (1994): Plangrunnlag for Oslo kommuneplan 1995-98. Byrådet, juni 1994.

Thomsen, Leif (1994): Er der ghettoer i Danmark? *Byplan* 6/1994.

Svein Blom *er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsforskning.*

Kirsti Huserbråten *er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for demografi og levekårsforskning.*